

Voice over: Friesland herbergt oneindig veel verhalen. Over zagen en mythes die van generatie op generatie zijn doorgegeven. Over geluid en muziek die het ritme van de regio bepalen. En over werken in een landschap dat voortdurend verandert. Wat zegt dit alles over wie wij zijn als Friezen? En hoe kunnen we al deze verhalen bewaren? Leen een Fries vertelt de verhalen van Friese inwoners. Met portretten, artikelen en deze podcast. Uiteindelijk vormen deze reportages samen een digitale collectie. Zo blijven de verhalen die nu worden verteld voor altijd bewaard. In deze aflevering hoor je het verhaal van Chantalla en Iris.

Chantalla: Ik ben Chantalla Pleiter. Ik ben kunstenaar, maker van immersieve installaties, interactieve VR-ervaringen en theatrale voorstellingen. Ik woon in Groningen met mijn vriend en zoontje van bijna vier. In een oud ziekenhuis, het Oude RKZ. En vanuit het Suikerunieterrein maak ik mijn immersieve kunstwerken. En alles wat ik maak, balanceert zich altijd ergens op het snijvlak van kunst, theater, wetenschap, soms educatie. En wat het belangrijkste is, is dat mensen midden in de ervaring stappen. En daardoor soms ook dat hij interactief is. Dat mensen daar een interactie mee kunnen ondergaan. En dat ze werelden instappen die ze meestal nog niet goed kennen.

Iris: Mijn naam is Iris. Ik ben 12. Ik woon in Leeuwarden. En ik heb een tolk bij me.

Trudy: Ik ben Trudy. Ik ben de tolk gebarentaal vandaag. En als Iris gebaart, dan horen de luisteraars mijn stem.

Chantalla: Ik wil jullie vandaag meenemen naar ons virtual reality project Dovenland. En Dovenland is een virtuele ervaring waarin publiek, horend of doof, eigenlijk even midden in het perspectief stapt van de dovengemeenschap. Dit project is in 2023 ontstaan. En dit kwam eigenlijk door Over de Drempel. Ik kwam Over de Drempel tegen, een organisatie verbonden aan Arcadia. En die zet kunst en theater in om eenzaamheid tegen te gaan. In het ruimste begrip van eenzaamheid. En ik kwam dat tegen en ze bieden makers de mogelijkheid om een project te doen. En ik heb mij ingeschreven daarvoor. Ik heb een plan ingediend om een nieuw VR-project te maken met een gemeenschap. Een gemeenschap die de grote meerderheid niet goed kent. En ik heb dit al vaker gedaan. Dit zou mijn derde VR-project zijn. Ik heb een keer een project gedaan in Molenbeek in Brussel met de Marokkaans-Belgische gemeenschap. In Groningen met de Nederlandse-Somalische gemeenschap in Leeuwenborg. Nu wou ik heel graag weer een nieuw project maken. En daar gaf Over de Drempel mij de mogelijkheid toe. En dat vond ik wel heel bijzonder.

Iris: En toen hebben wij later, geloof ik, contact gekregen met elkaar. Toevallig is het zo wat gaan rollen. Maar ik denk dat jij, omdat ik meer wist over dovencultuur en jij wilde dat weten, en jij wilde weten waar je met doven in contact kon komen en hoe je dat kon vinden op social media. En ik wist dan meer in Friesland en Leeuwarden, maar van Groningen wist ik dat minder. En ik heb jou informatie toen kunnen geven hoe je door kon gaan en in Groningen weer contact kon zoeken met de dovengemeenschap.

Chantalla: Ja, precies. Ik wil nog heel even vertellen hoe ik bij de dovengemeenschap uitkwam. Want toen ik een project maakte Over de Drempel wist ik nog niet zeker met welke gemeenschap ik zou werken. Ik had al twee keer met een andere culturele gemeenschap gewerkt. En rond die tijd, toen ik hier mee bezig was, was ik zwanger en ben ik moeder geworden. En toen raakte ik in contact met gebaren die je ook voor baby's kon gebruiken. Daar ben ik me in gaan verdiepen en toen dacht ik, wauw, dat is bijzonder. Want nu leer ik mijn kind eigenlijk een nieuwe taal. En die taal hoort bij een eigen gemeenschap. En dat is de dovengemeenschap. En ik woon in Groningen en in Groningen is een hele grote dovengemeenschap, omdat daar de eerste dovenschool was in heel Nederland. En ik kende helemaal niemand uit die gemeenschap. En ik kwam ook haast nog nooit een doof iemand tegen. En ik dacht, wauw, dat is toch bijzonder. En toen dacht ik ook wel, hoe zou dat eigenlijk zijn om in de wereld waar ik ook in leef om die te benaderen of in ieder geval te beleven zonder geluid. En omdat ook heel veel van mijn werk, van alle werken die ik maak gaat dat heel veel over geluid ook. Een soort heel persoonlijk medium. Als je het geluid hoort, als je beelden ziet, dan zie ik rechtstreeks wat je mij wil laten zien. Maar als ik geluiden hoor, vooral geluiden die echt zijn gaat dat samen met de herinnering die ik heb van dat geluid, wanneer ik die heb meegemaakt. Bijvoorbeeld als ik bosgeluiden hoor, in welk bos heb ik dan gelopen? En ik maak zelf de eigen beelden erbij. En daarom vind ik geluid zo'n fascinerend medium, ook om mee te creëren. En dus dacht ik, wauw, hoe zou het zijn als ik dat ook als maker niet tot mijn beschikking heb. En daarnaast was ik super gefascineerd door de dovengemeenschap. Dus ik dacht, oké, deze gemeenschap, die zou ik heel graag willen leren kennen en laten zien aan mijn publiek. En toen ben ik gaan zoeken naar de dovengemeenschap. En gaan googelen, gaan zoeken waar zitten de mensen, wie moet ik hebben, met wie moet ik spreken. En toen ben ik dus bij het dovenclubhuis in Groningen terechtgekomen. Maar ik was ook heel erg op zoek in Friesland naar waar zit de dovengemeenschap. En door te zoeken en te googelen kwam ik bij Iris terecht. Want Iris was heel actief in de dovengemeenschap.

Iris: Ja, zo hebben we elkaar ontmoet. In onze eerste keer. Eerst natuurlijk op afstand met videobellen. En dat was om en na bij 2023. Volgens mij hadden we ingepland een uur, maar we bleven maar doorpraten. Volgens mij hebben we twee uur zitten bellen met elkaar. Ook natuurlijk met een tolk er bij je om het gesprek goed te laten verlopen. En er bleek wel een klik te zijn tussen ons. Want het was zo belangrijk dat het zou passen bij mijn interesse. Want ik wil ook die dovengemeenschap en het doof zijn meer zichtbaar maken. En ik heb toch wel gemerkt dat in die samenleving toch wel nog heel onbekend is. Met doof zijn, dovengemeenschap. Ook in mijn dagelijkse leven ervaar ik dat. Dus mijn doel is het toch meer samen met talen dat gesprek aan te gaan. En daar zo te kijken hoe we dat konden gaan vormgeven.

Chantalla: En wat deed jij voor die tijd al allemaal in de dovengemeenschap? Want je was al superactief hier in Friesland, in Leeuwarden. Wat heb je allemaal gedaan hier?

Iris: Ik geef gastlessen. Dat doe ik op scholen, dat doe ik in bedrijven. Om mensen de dingen te laten leren over hoe het is om doof te zijn. En dat vertel ik onder andere in mijn gastlessen. En ik schrijf voor een magazine. En dat heet Woord en Gebaar. Ik probeer altijd de informatie te delen over doof zijn. Over de dovenmaatschappij. Om dat meer bekend te maken. Dat is eigenlijk mijn werk wat ik doe. Elk land heeft zijn eigen gebaardentaal. Eigen taal heeft elk land, dus ook de eigen gebaardentaal. Je hebt ASL, het Amerikaanse gebaardentaal. Als je ASL leert, dan kun je het makkelijkst met iedereen communiceren in gebarentaal. Dit, wat ik nu doe, is Nederlands gebarentaal. Het is hetzelfde als je vraagt waarom niet iedereen een internationale taal praat. En dat is in de gebarentaal ook zo. In je eigen land heb je je eigen gebarentaal. En dat is eigenlijk in de gesproken talen ook. We hebben niet een internationale gesproken taal. En dat is eigenlijk met de gebarentaal in vergelijking met de gesproken taal precies hetzelfde.

Chantalla: Precies. Want het project heet Dovenland. Maar er is natuurlijk helemaal geen Dovenland. Daarom heet het Dovenland met die VR heb je een soort parallelle wereld. Maar alle Nederlandse doven of slechthorenden wonen in Nederland. Dus Nederland is ook Dovenland. En wat ik dus ook heb geleerd van de dovengemeenschap, want ik dacht dat ook, waarom zou er geen universele taal zijn? Haast elke horende denkt dat volgens mij. Maar het is zo verbonden met het land en de cultuur waarin je leeft dat bijvoorbeeld, wat ik heel leuk vond om te ervaren, is dat bijvoorbeeld brood in Nederland is alsof je met je hand plakjes snijdt. Maar brood in Frankrijk is een stokbrood om je arm. Daarmee illustreert het al hoe nauw cultuur en de taal verbonden is met elkaar. En dat geldt dus ook voor de Nederlandse gebarentaal. En daarom is er dus geen universele gebarentaal. Want ja, je woont gewoon in Nederland. En de taal en de cultuur die hier leeft, die hoort ook bij de dove Nederlanders.

Iris: En daar wil ik nog wat over zeggen. Want het woord Dovenland is gewoon een Nederlands woord. We hebben niet gekozen voor een Engels woord. We hebben ook echt gekozen voor het Nederlandse woord Dovenland.

Chantalla: Absoluut. Dus wat belangrijk is met zo'n VR-project, met een gemeenschap, is dat de gemeenschap zelf de verhalen vertelt. Of vertelt wat er is belangrijk om te vertellen. Als je iemand zou uitnodigen in jouw gemeenschap, in jouw huis. Wat moet diegene weten? Wat moet diegene zien? Wat moet diegene begrijpen? Maar dat moest ik ook allemaal zien en begrijpen. Dus ik moest mezelf ook helemaal onderdompelen. Dus ik ben heel veel gaan lezen, documentaires gaan kijken, heel veel met Iris gaan praten. Met mensen uit het Clubhuis voor Doven in Groningen. Van daaruit allerlei onderwerpen gehoord, gevonden, dagelijkse dingen waar mensen af en toe tegenaan lopen, hoe blind soms de meerderheid, de horende meerderheid is voor de dovengemeenschap. Of hoe doof bijna eigenlijk. En al die onderwerpen ben ik gaan verzamelen. Ik heb meerdere creatieve sessies gedaan. Dus mensen uitgenodigd en samen met een groep doven die onderwerpen verder uitgeplozen. Wat moet men weten? Wat moet men leren? Wat moet

men begrijpen? En van daaruit ben ik eigenlijk een soort scènes gaan maken. Een soort puzzelstukken. Van wat moet eigenlijk een bezoeker uiteindelijk in die VR gaan meemaken? En die scènes heb ik dan ook weer deels voorgelegd aan Iris en andere mensen met wie ik kan sparren uit de dovensgemeenschap. En zo ontstaat eigenlijk zo'n project. En daarna zijn we dat gaan filmen. Dus het project is deels een soort game-achtige wereld, deels een gefilmde wereld. Een wereld die echt is. En in die scènes spelen dove mensen ook zichzelf. Dus het is eigenlijk een soort geassoneerde documentaire vorm. En zo onderga je eigenlijk een hele tocht. Om uiteindelijk echt een soort intieme kennis te maken. En ook een beetje opgenomen te worden in de dovensgemeenschap. Hoe vond jij dat Iris? Om zo mee onderdeel te zijn van dat maakproces?

Iris: Ik weet nog heel goed die tijd geleden, de eerste keer in 2024, hier in Leeuwarden. De eerste keer de VR, had ik hem voor de eerste keer op en ik vond het maar eng. En toen dacht ik, wat ga ik zien? Wat ga ik ervaren? Hoe werkt dat nou? Ik vond dat heel spannend. En toen zat ik erin en toen dacht ik, oh wat mooi. Toen verscheen een bol. En die bol moest je instappen. En daar zag ik de eerste keer een baby. Maar die baby was aan het slapen. Ik ben toen uit die bol gestapt. En weer in de volgende gestapt. En daar waren ze aan het voetballen. Dat was de eerste keer dat ik zo'n VR-ervaringen meemaakte. Ik vond het heel spannend. Wist ook niet zo goed wat ik verwachten moest. En op een gegeven moment deed ik ook die bril af, omdat ik hem wat eng vond. Maar toen dacht ik, nee. Ik wil toch helemaal zien wat er is. Want ook mijn nieuwsgierigheid was enorm gewekt. Dus ik had zoiets, kom maar op. Wat ga ik nog meer zien? En toen was daar ook een bol in met gebaren. Het gebaar voor goed. Dan steek je je duim omhoog. Dat zag ik. Dacht ik, hé dat is leuk. En zo was het op een laagdrempelige manier om kennis te maken met gebaren. Mijn indruk was op dat moment dit is een prachtige manier om kennis te maken met de dovensgemeenschap, de dovenwereld. En het was echt een laagdrempelige manier om daar mee aan de slag te gaan. Voor mijzelf was het belangrijk dat mensen niets konden horen. Mensen horen altijd. Horende mensen horen echt altijd. Voor mij is dat niet zo. Bij mij is het gewoon echt stil. Dus voor mij was het heel mooi dat mensen ervaring zouden opdoen om niet te kunnen horen. En daarvoor moet je Dovenland bezoeken.

Chantalla: Waarom moet eigenlijk een horende een Dovenland maken en waren maakt eigenlijk een doven niet Dovenland?

Iris: Ja. Weet je wat? Ik vind het al heel superstof dat Chantalla dat al doet. Zij weet natuurlijk wat het is om geluid te hebben. En dat mis ik. Dat weet ik dus niet. Ik weet niet wat geluid is. En in mijn leven merk ik, mensen zijn altijd wel nieuwsgierig, de horenden. Wat is nou doof? Wat is doof zijn? Maar eigenlijk is het voor mij lastig om uit te leggen. Dan kan ik wel zeggen, probeer maar even doof te zijn. Maar dat werkt dus niet. En daarom denk ik dat het heel mooi is dat Chantalla dit mogelijk heeft gemaakt. Want ik

voel me er helemaal niet bedreigd door. Ik vind het een prachtige kans om horende mensen gewoon bewust te maken van hoe en wat is dat, dat doof zijn? Wat is die gebarentaal? Welke dingen horen nu echt bij de dovencultuur? Prachtig project was dat. En ik zie het dan als, weet je, samen staan we sterk. Samen hebben we een mooi project gemaakt.

Chantalla: Ik heb deze vraag dus ook vaker gekregen. En mezelf ook wel afgevraagd. Vaak ook, dat zie je ook met documentaires heb je soms de blik van buiten af nodig om ook te zien wat er allemaal zo bijzonder is. En ook te zien wat je zelf dus niet kent. Of wat zo raar voelt. Of wat je niet begrijpt en wat je dus graag wil begrijpen. Maar daarom is het dus wel heel belangrijk dat de dovensamenleving een deel van de onderwerpen aandraagt. En hebben dus creatieve sessies gedaan om die te verkennen. Waar gaat het over? Waar lopen jullie tegenaan in je dagelijks leven? Dat zijn allemaal dingen die ik natuurlijk helemaal niet kan weten. Daarom moet je heel veel met elkaar praten en elkaar proberen te leren begrijpen. En bijvoorbeeld het begin van je ervaring in Dovenland die snijdt dus ook hopelijk aan 2 kanten. Want Dovenland is niet alleen voor horenden, maar hij is ook voor doven. En natuurlijk zal het voor horenden heel erg nieuw zijn. En zal het soms ook een beetje een eenzame ervaring zijn. Maar voor doven, en dat hoop ik echt dat dat ook doet, is het ook een vorm van eerbetoon en herkenning en erkenning. En de voertaal is NGT, de Nederlandse Gebarentaal. En daarin zullen ze er veel meer mee krijgen dan de horende bezoeker. En het begin van Dovenland begint eigenlijk met dat je een grote videobol ziet. En die videobol, je zit en die videobol komt naar je toe. En je bent buiten in Groningen, bij het Groninger Museum. En je hoort geluid en je ziet mensen, je ziet gewoon het dagelijks leven. Maar langzamerhand, en een violist is naast je aan het spelen, en langzamerhand vervormt het geluid. Een beetje gaat het richting CI. Dus mensen die een implantaat hebben, wat veel doven ook hebben. En die horen wel, maar dat geluid is ook vervormd. En dat verschilt ook per persoon. En langzamerhand verandert je geluid en vervormt die. En langzamerhand wordt de wereld ondertiteld. Dus degene die met hakken langsloopt, dan lees je tik, tik, tik, tik, tik. En de krakende fiets en de appende of de bellende persoon. En zo word je langzamerhand bewust van alles wat er om je heen geluid maakt. En dat is dus, en ondertussen verdwijnt je geluid als horende, maar voor een dove functioneert dat de andere kant op. Want opeens wordt een dove zich bewust van wat er eigenlijk allemaal geluid maakt. Die ruisende wind, die machine die op de achtergrond aan het werken is. Die vogels die langskomen. En probeer je eigenlijk die twee werelden samen te voegen. In dus die virtuele wereld. En ondertussen verliest een horende verliest zijn geluid. En doven krijgen eigenlijk tekst van wat er gehoord wordt.

Iris: Wat je zegt en vertelt Chantalla, dat stuk, dat vond ik gewoon prachtig. Dat zeg maar nooit, dat ik als dove er niet altijd bij stil sta dat alles geluid maakt. En dat ik dan in zo'n bol zat. Toen dacht ik ineens, jeetje dat moet druk zijn voor de horende mensen. Ik zou zeggen, aan het eind van de dag ben je doodmoe van al die geluid die je de hele dag

hoort. En voor mij was dat zeg maar dat ik echt een dove persoon ben. En in die dove maatschappij functioneer.

Chantalla: Wat ook veel terugkwam in gesprekken met de doven is dat vooral in de publieke ruimte mensen soms echt dingen overkomen. Dat je soms echt schrikt van iemand die opeens voor je is, omdat je ze niet hebt horen aankomen. En dat is nou ook precies ook een ervaring die we ook meehebben gebracht. En die je dus heel goed kan voelen met zo'n VR-bril op. Ook omdat je daarbij, kunnen we best heel goed alle zintuigen beïnvloeden. En kan je dus dat soort ervaringen echt voelbaar maken. En dat is ook precies wat dus heel veel horenden ook teruggeven. Ik moet de hele tijd kijken om te zien. En terwijl horenden zien ook door te horen. En dus dat is al echt een soort gewaarwording voor de horende bezoeker. En daarna gaat het verder en verder. En word je opgevangen door een jongetje op het station. Want je staat op het verkeerde perron. Want er was een omroeper die de spoorwijziging heeft doorgegeven, maar dat heeft een doven niet gehoord. En in gebarentaal zegt hij gewoon kom maar met mij mee. Ik neem je mee. En hij neemt je mee naar zijn huis waar die je uitnodigt aan tafel. En uiteindelijk beland je bij hem in zijn kamer. En hij vertelt daar op een poëtische manier Dovenland. In gebarentaal. En hij vertelt een deel van de geschiedenis van de dovengemeenschap. En ondertussen ontstaat dat Dovenland eigenlijk ook om je heen. In een soort game-achtige wereld. Dus hij gebaart waar hij over vertelt. En terwijl hij gebaart ontstaat dat ook om je heen. En zo ontstaat langzamerhand de parallelle wereld. De parallelle Dovenland. En daarin word je dan als bezoeker losgelaten om die te ontdekken. En om verschillende grote gefilmde bollen in te stappen. Een soort scènes. Plekken te zien van de dovengemeenschap die belangrijk zijn. Een concert met een doventolk. Waarin én de artiest maar ook de gebarenartiest gelijkwaardig op podium staan en samen een performance geven. Die dus én toegankelijk is voor horenden én voor doven. Je komt bij een voetbalclub die doof zijn. Maar die kunnen natuurlijk fantastisch perfect voetballen met elkaar. Soms denken mensen dat dat niet kan. Tuurlijk kan dat. Zo kom je allerlei verschillende scènes binnen en fragmenten van het leven uit de dovengemeenschap. En op een gegeven moment word je ook uitgenodigd om je eerste gebaren te maken. En als je dat doet ontstaat ook de tekst wat het betekent. En zo kan je dus ook naar anderen communiceren eigenlijk al met je gebaren.

Iris: Ook nog een stukje over de geschiedenis. Dat zit erbij. Dat is prachtig vertaald. En ook is er een bol met ouderen. Doven. En die vertellen over hun geschiedenis. Wat zij hebben meegemaakt. Er zijn verhalen die daar verdrietig zijn, maar wel heel bijzonder en heel mooi verteld. Vroeger bij de kleren, daar werd een nummer op de kleren geschreven. En die nummer hoorde bij de naam van een kind. En zo werd zo'n kind dan ook genoemd: nummer 11. Dus nummer 11 was gerelateerd aan een kind. En dat is op zich niet mooi, maar het voelde voor mij ook toen ik dat ooit leerde als kippenvel. Dus je bent een nummer omdat dat nummer in je kleding stond.

Chantalla: Ja dat is bizar. En dat is wel bijzonder, want ik heb dus deze bol waar we het net over hebben, dat is in samenwerking met Oorizon. En Oorizon is eigenlijk de enige plek ongeveer in het noorden waar dove ouderen in het verzorgingshuis kunnen wonen. Dus dat is onderdeel van het verzorgingshuis Greunshiem. En daarin zit Oorizon. En daar woont dus een heel aantal dove mensen. Maar er zijn ook mensen van buitenaf die daar ook komen naar allerlei activiteiten. En dat is een hele toffe groep met dove mensen. En ik ben dus bij hen terechtgekomen. En zij hebben mij al hun verhalen verteld. En dit is een generatie die dus dat onderdeel van de dovengeschiedenis allemaal zelf nog heeft meegemaakt. Dus heel veel van deze mensen hebben op internaten gezeten, want je hebt eigenlijk maar vijf dove scholen in Nederland. Dus heel veel kinderen gingen al van jongs af aan heel vroeg naar het internaat. Daar had je dus inderdaad nummers in de kleding. Wat dus soms de naam werd van mensen. Het naamgebaar. Dat is bizar hoe je daar nu over denkt. Maar dat gebeurt. Dus een deel van die mensen die ik daar sprak die hadden ook nog een naamgebaar met hun nummer eigenlijk. En deze generatie is ook nog opgegroeid met dat de overtuiging was dat ze geen gebarentaal moesten gebruiken. Ook niet op school. Omdat ze moesten leren praten en daarmee makkelijker zich zouden kunnen begeven in de horende wereld. Wat totaal bizar is, want de gebarentaal is natuurlijk de moedertaal van een dove of slechthorende. Daarin is er geen communicatieprobleem, want je kan je gewoon uitdrukken door middel van gebaren in plaats van door middel van spreken.

Iris: Het is een vorm van discriminatie. Je bent toch minder, omdat je gewoon niet kunt horen of slecht kunt horen. Dus je krijgt een nummer. Jij bent nummer 11. Gelukkig is dit waar we het nu over hebben verleden tijd hoor. Tegenwoordig gelukkig is dat niet meer gebruikelijk. En ik heb ook geen nummer gekregen.

Chantalla: Ik vraag me af of het de basis daarvan discriminatie is of dat het gewoon gemak is. Je hebt op het internaat heel veel kinderen, dus we gaan dat nummeren. Maar als je dat vanuit menselijk perspectief bekijkt is dat natuurlijk bizar. Waarom is een kind geen individu? In plaats van een nummer? En dat is natuurlijk nu ook wel veranderd. Maar dat illustreert zeker wel een soort blindheid voor het individu. Het dove individu. Gelukkig is dat nu allemaal anders.

Iris: Het is wel een onderdeel van de geschiedenis. Dit stukje. En daarom is het heel mooi om dat in Dovenland te laten zien. Dat daar dus een bol in zit over de geschiedenis.

Chantalla: Vooral het begin vond ik echt heel moeilijk. Om echt de dovengemeenschap te leren kennen. En dat was dus niet met Iris, want dat was eigenlijk meteen goed en een soort vertrouwen naar elkaar toe. Of zo voelde ik dat in ieder geval. Maar toch in het hele zoeken heb ik echt wel regelmatig een beetje gevoeld, je moet een soort vertrouwen met elkaar winnen. Ten eerste moet je elkaar leren kennen. En daarna een soort wederzijds vertrouwen. Wat komt die rare kunstenaar nou? Wat moet die van ons? En ik voelde dus ook in het begin dat best wel veel deuren gesloten bleven. Dus we hebben heel veel

gemaïld, geappt, proberen contact te leggen met allemaal verschillende mensen. En in het begin hoorden we heel vaak niks of wilde men niet per se meewerken. Alsof de deuren gesloten bleven. En langzamerhand leer je toch steeds meer mensen kennen. En bij dovenclubhuis hebben we intensief met Maaïke ook samengewerkt. En die heeft ons ook een beetje naar binnen geleid. En nu, nu we twee jaar verder zijn, als ik een project nu weer zou doen weet ik opeens prima bij wie ik zou moeten zijn. Je leert de hele gemeenschap een beetje kennen. En uiteindelijk is de gemeenschap ook, iedereen kent elkaar. Dus als er eenmaal wel deuren opengaan, dan weet je op gegeven moment ook waar je moet zijn, welke dove performer is heel goed, wie kan heel mooi verhalen vertellen. Maar dat heb je in het begin nog niet. En dat vond ik wel heel lastig. Want ondertussen, zo gaat dat ook met een project, zit je met een soort tijdsplanning en hebben we ook onze première op Explore the North. Dus op gegeven moment moet het ook af. En dat vond ik wel, soms had ik echt het gevoel dat ik heel erg aan het trekken was en dat er nog niet altijd een wederzijds vertrouwen was. Of dat men nog niet helemaal snapte, oké wat wil ze nou eigenlijk? Dus dat vond ik soms wel ingewikkeld. En ook hoe je met elkaar communiceert. In het begin, en ik denk dat we daarom soms ook geen reactie kregen, stuurde we bijvoorbeeld hele lange mails met de hele omschrijving, waar gaat het over, wat willen we. En dat is gewoon veelte veel tekst. Je moet gewoon niet zoveel tekst gebruiken.

Iris: Ja dat klopt. Heel bekend, heel bekend.

Chantalla: Maar dat weet je gewoon in het begin nog niet. Je moet gewoon soms, ja, Nederlands is ook helemaal niet de moedertaal, gebarentaal is de moedertaal. Je moet eerst kennis maken. En ideaal gezien met tolk erbij, live, één op één met elkaar praten, in plaats dat je dat allemaal opschrijft. Dat is een hele gewaarwording. Dus ook het hele maakproces gaat ook over communicatie. En soms ook miscommunicatie. Super fascinerend om dat ook mee te maken. Want dat is precies ook waar het hele project ook over gaat. Hoe communiceer je met elkaar? Hoe leer je elkaar kennen?

Iris: Het is natuurlijk ook een beetje afhankelijk van de persoon. Jij bent een enthousiaste prater, wil ook veel over je project vertellen. Dus inderdaad, dan kreeg ik van Chantalla een lange mail. Dacht ik, oh, even voor gaan zitten. Dus ik heb jou die kleine tips gegeven van regel een tolk gebarentaal bij het gesprek en aan de telefoon kan, maar het is toch beter om een live gesprek te hebben. En het is een beetje ook afhankelijk van de mensen waarmee we werkten. En ik probeer zelf altijd heel erg open te staan van kom maar mee die dovengemeenschap in. En als tip gegeven Oorizon, want daar zitten ook veel mensen. En ik vind het zelf ook heel belangrijk om mensen welkom te heten. En wat Chantalla heeft gedaan en wat ik heel mooi vind is haar eigen naam leren spellen zodat ze zich kon voorstellen bij de mensen. Dat vinden ze ook heel fijn dat dat gebeurt. Daar stond je ook voor open. En toen hebben we dus het naamgebaar gegeven zoals jij die nu hebt. En dat is het mooie van het laten zien van een stukje

dovencultuur. En dat ze ons als doven serieus nemen. En als je uitlegt dat een naamgebaar bij die dovenwereld hoort. Iedereen heeft daar een naamgebaar. En ik weet nog, Chantalla, dat je zo graag een naamgebaar wilde hebben zodat je het niet steeds hoefde te vingerspellen. Daar hebben we een tijdje over nagedacht en zo ontstaat dan een naamgebaar wat bij je naam past. Wat is bijvoorbeeld het gebaar voor banaan? En dat heb je volgens mij ook al geleerd bij babygebaren, geloof ik Chantalla, maar je was echt nieuwsgierig. Je hebt je echt goed ingezet om die dovenwereld te leren kennen, te leren begrijpen, je te kunnen voorstellen. En ik heb daaraan bij mogen dragen en dat vind ik echt een compliment voor je, heb je je echt goed voor ingezet. Heel fijn.

Chantalla: Dat is eigenlijk wel echt een heel mooi moment of heel bijzonder. Uiteindelijk heeft Iris voor iedereen, die alle horenden die meehielpen met Dovenland, die onderdeel waren van het project, heeft Iris allemaal een naamgebaar gegeven. En dat is heel bijzonder, want opeens krijg je dus een naam in een gemeenschap. En dat voelde echt wel als de omarming, het opgenomen worden in de gemeenschap. Een eigen naam in de taal van de gemeenschap. Heel bijzonder. Dovenland is af en in première gegaan in 2024, eind 2024, op Explore the North. We hebben afgelopen jaar, 2025, al op heel veel plekken getourd en festivals, maar ook bedrijven. En we zijn net ook in Amsterdam geweest. Echt bij bedrijven waar er bijvoorbeeld een dove medewerker werkt om zo z'n collega's meer bewust te maken van zijn perspectief op de wereld. Dat was heel dierbaar. Voor dit jaar hopen we op nog veel meer plekken te spelen en festivals, theaterscircuit, maar ook zou het heel fijn zijn om nog verder bij bedrijven te zijn, omdat het echt een soort hele mooie brug kan slaan. We hebben nu contact met horende ouders met dove kinderen, daar gaan we waarschijnlijk spelen. Dus ik hoop dat we dit jaar op nog veel meer plekken gaan spelen. We hebben vorig jaar ook al een kortere kinderversie gemaakt. Die voor Cinekid, een kinderfestival, geschikt was. Dus dat zou ook heel leuk zijn, om te kijken of we ook meer richting scholen zouden kunnen. Voor in de toekomst. En wie weet kunnen we nog een andere aftakking maken bijvoorbeeld in een meer muzikale context. Dat Dovenland te ervaren is permanent. Dat zou heel mooi zijn.

Iris: We zijn ook nog bij Bouwurk geweest. Dat was afgelopen zomer, geweldig. Daar hebben we een gebarendiner gehouden.

Chantalla: Ja, dat was ook een hele bijzondere ervaring. Als aansluiting op Dovenland wilden we, die speelden we op Bouwurk, hebben we een gabarendiner georganiseerd. Iris en ik samen. Samen met Bouwurk. En daar was eigenlijk de helft horend en de helft doof. Of de helft gebarentaalvaardig en de andere helft niet-gebarentaalvaardig. En dat was een hele avond met een introductie op de dovencultuur, je eerst contact met gebaren te maken, samen eten en op gegeven moment kregen de horende mensen kregen oordopjes in om samen het toetje in stilte te ervaren. En dat toetje was knetterijs waarin je dus ook geluid, iets wat geluid maakt, ook voelt. En zo ook de perspectieven en

ervaringen ook uit te breiden en contact met elkaar te genereren en verbinding. Was echt een hele mooie avond.

Iris: En bijzondere gast was Mees. Mees was erbij. Die vond het echt heel leuk. Er was een placemat, daar stonden de gebaren op en de vlag van Leeuwarden. Het was een succesvolle avond.

Chantalla: Ja en het bijzondere vind ik aan Dovenland dat eigenlijk kunst, cultuur, theater, eigenlijk zo de brug kan slaan om eigenlijk gemeenschappen en mensen uit verschillende perspectieven eigenlijk op de wereld met elkaar te verbinden en je even in elkaars perspectief kan stappen. En ik denk dat we dat in onze wereld, in ons land, nodig hebben. Dat we bewust worden van alle bubbels waarin we leven en dat we die bubbels eigenlijk met elkaar kunnen verbinden om elkaar beter te begrijpen. Dat is wat we met Dovenland proberen. En dat lukt volgens mij ook.

Iris: En ook nog eens op een laagdrempelig niveau. Dat horende mensen toch wel denken van wij willen Dovenland toch wel bezoeken na deze podcast. En we proberen het een en ander te ontdekken en misschien wel om een doof persoon te ontmoeten en die te kunnen bevragen. Daar hoop ik eigenlijk nog wel reactie op te krijgen. Ik wil Arcadia toch heel erg bedanken, die hebben het mogelijk gemaakt zodat Dovenland gemaakt kon worden en dat we het in Leeuwarden konden laten zien. En jij Chantalla ook bedankt voor met name je open houding ten opzichte van de dovengemeenschap en ten opzichte van mij. Ik vind dat echt een heel groot compliment waard. Het geeft aandacht voor de doven, voor onze cultuur, voor de gebarentaal. En het geeft hopelijk ook mensen de ruimte om Dovenland door te laten gaan. En ik hoop dat mensen Dovenland gaan bezoeken. Iedereen is welkom. Kom.

Chantalla: Dank je wel. Lief. Ik wou nog graag zeggen dat de artistieke leiding van Dovenland heb ik gedaan, maar het technologische, wat ook een heel belangrijk onderdeel is, wat we ook zelf hebben ontwikkeld, dat je dus met meerdere VR-brillen in parallele werelden kunt stappen, dat doen we met zeven mensen publiek tegelijk stap je eigenlijk Dovenland binnen. En dat is, voor die hele technologische ontwikkeling is Jan Klug verantwoordelijk. We werken al lang samen en hij is een programmeur en kunstenaar en docent. En ik wil ook Iris heel erg bedanken voor al je hulp en ook het meteen welkom voelen in de dovenwereld. Zonder jou was het niet gelukt.

Iris: En ook de dovengemeenschap en de begeleiders die geholpen hebben. We hebben allemaal goed ons best gedaan om inderdaad Chantalla zich welkom te voelen in Groningen en in Friesland. En ik hoop dat dat allemaal goed gelukt is.

Voice over: Dit was het verhaal van Chantalla en Iris. Vond je het interessant? Deel dit verhaal dan met iemand anders. En wil je meer horen? Abonneer je dan op onze podcast. De interviews zijn gedaan door mij, Rick Zijlstra. Het editen en mixen is gedaan door Niels Remigius. En de muziek is gecomponeerd door Esker van de Werken.

Shoutout naar Omrop Fryslân voor het gebruiken van de podcaststudio. En kijk voor meer verhalen op leeneenfries.nl.